

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

METON

Ενότητα 14: Πράσινη Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία

Κουνετάς Η. Κωνσταντίνος, Αν.Καθηγητής
Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης Επιχειρήσεων
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- Η ανάδειξη των εννοιών της πράσινης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας ενταγμένες και οι δύο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αφορά τη διαχείριση του περιβάλλοντος και την βιώσιμη και διατηρήσιμη ανάπτυξη και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της επιχειρηματικής λειτουργίας,
- Η κατανόηση της έννοιας καθώς και των διαφορετικών τύπων πράσινης καινοτομίας,
- Το να αντιλαμβάνονται τις βασικές τυπολογίες της πράσινης καινοτομίας, τα κίνητρα αλλά και τα εμπόδια για την υλοποίηση της,
- Το να διακρίνουν την έννοια της επιχειρηματικότητας και ειδικότερα της πράσινης επιχειρηματικότητας,
- Το να ερμηνεύουν προς όφελός τους τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις αναφορικά με την πράσινη καινοτομία και επιχειρηματικότητα,
- Το να συνδέουν τη διαχείριση του περιβάλλοντος με την επιχειρηματική λειτουργία, μέσω από μελέτες περίπτωσης,
- Το να αντιλαμβάνονται τη συμβολή της πράσινης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη, ακόμα και σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

Ενότητες

- Το παρόν πλαίσιο στην Ευρώπη αλλά και στον κόσμο για την ανάπτυξη της Πράσινης Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας
- Βασικοί ορισμοί και ταξινομήσεις
- Πράσινη Καινοτομία και Διαχείριση Γνώσης
- Παράγοντες που ενισχύουν αλλά και εμπόδια ανάπτυξης της πράσινης καινοτομίας & επιχειρηματικότητας
- Εισαγωγή στην πράσινη επιχειρηματικότητα και πράσινη ενδό-επιχειρηματικότητα.
- Ο ρόλος της πράσινης επιχειρηματικότητας για την κοινωνία.
- Επιχειρηματικό μοντέλο, τομείς εφαρμογής! Γιατί όλα αυτά;
- Does it pay to be green??
- Μελέτες περίπτωσης (Ελλάδα-ΕΕ-Υπόλοιπος κόσμος)

ΠΑΡΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟ

- Η «εταιρική στρατηγική» ως όρος εμφανίζεται από το 1985 - 1990 στη βιβλιογραφία.
- Από το 1985 αρχίζει να παρατηρείται η χρήση του όρου “environmental strategy” («περιβαλλοντική στρατηγική») η οποία στη συνέχεια ενσωματώνεται στον όρο εταιρική κοινωνική ευθύνη.
- Από το 1996 και εξής παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση της χρήσης του όρου «εταιρική κοινωνική ευθύνη» στη βιβλιογραφία.
- Πρόσφατα, έννοιες όπως SDGs και ESGs κυριαρχούν στην βιβλιογραφία αλλά κυρίως απασχολούν τις επιχειρήσεις

Βιώσιμη ανάπτυξη (1)

- Βιώσιμη ανάπτυξη:
  - Γενικό πλαίσιο. Η ανάπτυξη η οποία εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα για τις υπόλοιπες γενιές.
  - Όταν η βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται σε επιχειρήσεις αποκαλείται εταιρική κοινωνική ευθύνη η εταιρική υπευθυνότητα.
- Παλαιότερα η ευθύνη της επιχείρησης εντοπιζόταν στη μεγιστοποίηση του πλούτου των μετόχων της (“shareholders”).
- Τώρα πια η ευθύνη της επιχείρησης αφορά επιπλέον την κοινωνία και το περιβάλλον δηλαδή, τους “stakeholders “(τα ενδιαφερόμενα μέρη, όσοι αλληλεπιδρούν με την επιχείρηση).

Πράσινη καινοτομία-Ορισμός

- Η πράσινη καινοτομία περιλαμβάνει **όλους τους τύπους καινοτομιών** που συμβάλλουν στη δημιουργία βασικών προϊόντων, υπηρεσιών ή διαδικασιών για τη μείωση της βλάβης, των επιπτώσεων και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος με την απαραίτητη συνθήκη μιας ταυτόχρονης βελτιστοποίησης της χρήσης των φυσικών πόρων.
- Η έννοια της βασίζεται στην ανάπτυξη άλλων συνωνύμων ή σχετικών εννοιών όπως, η περιβαλλοντική καινοτομία, η οικολογική καινοτομία και η οικολογική απόδοση. Σύμφωνα με τους Kemp και Pearson (2007), η οικολογική καινοτομία περιλαμβάνει την κατασκευή, την αφομοίωση ή την εκμετάλλευση ενός προϊόντος, μιας υπηρεσίας, μιας διαδικασίας ή μιας οργανωτικής μεθόδου που φέρνει καινοτομία στην επιχείρηση και έχει ως αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού κινδύνου, της ρύπανσης και άλλων αρνητικών επιπτώσεων.
- Επιπλέον, η περιβαλλοντική καινοτομία περιλαμβάνει ένα σύνολο τεχνικών, συστημάτων, προϊόντων ή/και καινοτόμων διαδικασιών που στοχεύουν στην πρόληψη ή τη μείωση της περιβαλλοντικής ζημίας (Kemp et al. 2001).

Τύποι Πράσινης Καινοτομίας (1)

- Συγγραφείς ως Porter and Van der Linde (1995), Hart (1995), Chen et al. (2006) και ο Chang (2011) συμφωνούν με το διαχωρισμό της πράσινης καινοτομίας σε **καινοτομία πράσινων προϊόντων και καινοτομία πράσινων διαδικασιών**. Έτσι, αντιλαμβάνονται την πράσινη καινοτομία ως μια διαδικασία που στοχεύει στην προσαρμογή του σχεδιασμού ενός υπάρχοντος προϊόντος, το οποίο με τη σειρά του επιτρέπει την ελαχιστοποίηση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- Επιπλέον, οι συγγραφείς Chen et al. (2006) και ο Chen (2008) συμπεριέλαβαν πρόσθετες τυπολογίες και προτείνουν τη διάκριση μεταξύ τριών διαστάσεων για την πράσινη καινοτομία, **(i) καινοτομία πράσινων προϊόντων, (ii) καινοτομία πράσινων διαδικασιών και (iii) πράσινη διοικητική καινοτομία**.
- Πρόσφατα, προστέθηκε η τυπολογία **πράσινης τεχνολογικής καινοτομίας**, που δηλώνεται ως νέος πράσινος εξοπλισμός και προηγμένες τεχνολογίες πράσινης παραγωγής που οδηγούν στην ανάπτυξη πράσινων προϊόντων και υπηρεσιών (Tseng et al. 2013).

Τύποι Πράσινης Καινοτομίας (2)

Μια δεύτερη ταξινόμηση κάνει διάκριση μεταξύ:

1. **Μεταδραστική (Reactive) πράσινη καινοτομία** ως τις ενέργειες και τις αποφάσεις που εφαρμόζει ρητά μια επιχείρηση προκειμένου να συμμορφωθεί με τη νομοθεσία, τα περιβαλλοντικά πρότυπα ή τους θεσμικούς κανόνες Chen et al. (2012).
2. Από την άλλη πλευρά, ο όρος **προδραστική (proactive) πράσινη καινοτομία** επινοήθηκε για να περιγράψει εκείνες τις προληπτικές οργανωτικές συμπεριφορές που προσανατολίζονται στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, υπηρεσιών και προηγμένων διαδικασιών σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές (O'Connor et al. 2008). Επιπλέον στη μελέτη που αναπτύχθηκε από τους Chen et al. (2014) τίθεται η ανάγκη να γίνει διάκριση μεταξύ της
3. **Πράσινης ριζικής καινοτομίας** –της τελικής και επαναστατικής τροποποίησης στα τρέχοντα πράσινα προϊόντα, διεργασίες ή υπηρεσίες μέσω οικολογικής τεχνολογίας που ενισχύει, προσαρμόζει ή διαδίδει την υπάρχουσα περιβαλλοντική γνώση
4. Πράσινης **σταδιακής καινοτομίας**, όπου παρατηρούνται ελαφρές βελτιώσεις ή μέτριες τροποποιήσεις σε τρέχοντα πράσινα προϊόντα, υπηρεσίες ή διαδικασίες.

Επιχειρηματικότητα-Ορισμός

Επιχειρηματικότητα: η διαδικασία εύρεσης, αξιολόγησης και εκμετάλλευσης μιας οικονομικής **ευκαιρίας** καθώς και η δημιουργία μιας νέας δραστηριότητας με αξία για **αξιοποίηση** της ευκαιρίας αυτής. Εμπεριέχει **ρίσκο** αλλά και δυνητικά **οικονομικά οφέλη**.

Πράσινη Επιχειρηματικότητα-Ορισμός

- Η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι η δραστηριότητα της συνειδητής αντιμετώπισης περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων-αναγκών και η δημιουργία λαμπρών καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών που θα φέρουν λύση σε αυτά.
- Για παράδειγμα, πολλές επιχειρήσεις σήμερα παρακάμπτουν τα τιμολόγια σε χαρτί και επιδιώκουν την τιμολόγηση χωρίς χαρτί για χάρη της πράσινης επιχειρηματικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης των επιχειρήσεών τους.
- **Πράσινη επιχειρηματικότητα:** οι ευκαιρίες δεν προέρχονται μόνο από κενά στην αγορά αλλά και από λάθη και δυσλειτουργίες της αγοράς. **Στοχεύει** στην προστασία ή/και βελτίωση του φυσικού **περιβάλλοντος** αλλά και στην **οικονομική** βιωσιμότητα και ανάπτυξη.
- **Η πράσινη επιχειρηματικότητα** αφορά επιχειρήσεις που έρχονται με λύσεις που έχουν παγκόσμια εφαρμογή και μπορούν να βοηθήσουν στη διάσωση του περιβάλλοντος. Παράλληλα, πρέπει να φροντίσουν ώστε οι λύσεις να μην έχουν αρνητική οικονομική επίπτωση στην επιχείρηση.

Πράσινη ενδο-επιχειρηματικότητα

- Εφαρμογή περιβαλλοντικών πρακτικών από **υπάρχουσες** επιχειρήσεις.
- **Στην παραγωγή:**
  - Περιορισμός – Επαναχρησιμοποίηση – Ανακύκλωση (**3R: “reduce reuse recycle”**).
  - Περιορισμός **αποβλήτων-ρύπων**.
  - Μείωση **ενεργειακής** κατανάλωσης.
  - Επενδύσεις σε «**καθαρές**» τεχνολογίες.
  - Περιβαλλοντικά πρότυπα **ISO14001-EMAS**.
  - **Επανασχεδιασμός** προϊόντων – υπηρεσιών.
- **Στη διοίκηση:**
  - Περιβαλλοντικά **σεμινάρια** για εργαζομένους.
  - Καθορισμός **στόχων** – έλεγχος.
  - **Επιβράβευση** περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών.

Πράσινος επιχειρηματίας

- Ένας Πράσινος Επιχειρηματίας είναι ένα άτομο που ξεκινά μια επιχειρηματική επιχείρηση που είναι πράσινη από το σχεδιασμό και όλα τα προϊόντα και οι διαδικασίες που προκύπτουν από αυτό το εγχείρημα είναι επίσης πράσινα από τη στιγμή της σύστασης του εγχειρήματος.
- Στο τέλος της ημέρας, πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει στην ερώτηση, «πώς βοηθά η εταιρεία μου στην επίλυση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων;». Πιο συγκεκριμένα:
- Αναγνωρίζει επιχειρηματικές ευκαιρίες.
- Παίρνει ρίσκο.
- Μετατρέπει ιδέες σε προϊόντα – υπηρεσίες.
- Προσβλέπει σε οικονομικά αλλά και περιβαλλοντικά οφέλη.
- Προφανώς, δεν είναι φιλάνθρωποι και υπάρχει το κίνητρο του οικονομικού οφέλους-αποζημίωσης.

Χαρακτηριστικά Πράσινου Επιχειρηματία (1)

- Υπάρχουν τρία διακριτά χαρακτηριστικά που καθορίζουν ένα επιχειρηματία και τον ορίζουν ως πράσινο.
- Πρώτα απ' όλα, είναι επιχειρηματίες και επομένως διευθύνουν επιχειρήσεις που ενέχουν κάποιο κίνδυνο και αναζητούν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες που μπορούν να αναπτυχθούν σε βιώσιμες επιχειρήσεις.
- Δεύτερον, οι πράσινοι επιχειρηματίες έχουν επιχειρηματικές πρακτικές που έχουν θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και λειτουργούν με τέτοιες αρχές ώστε οι δραστηριότητές τους να μην βλάπτουν ή να έχουν ουδέτερο αντίκτυπο στο περιβάλλον.
- Τρίτον, οι πράσινοι επιχειρηματίες λειτουργούν με όρους φιλικούς προς το περιβάλλον τρόπους λόγω των προσωπικών εγγενών αξιών και των κινήτρων τους και έτσι έχουν σκόπιμα περιβαλλοντική συνείδηση στην επιχείρησή τους.
- Συνεπώς θεωρούνται λύτες περιβαλλοντικών προβλημάτων που ενεργούν επίσης ως παράγοντες κοινωνικής αλλαγής (Schaper 2016; Farinelli et al. 2011). Ο όρος πράσινος επιχειρηματίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αναφέρεται σε άτομα ή ομάδες που ενεργούν ως πράσινοι επιχειρηματίες είτε σε οργανισμούς είτε σε επιχειρήσεις (de Bruin 2016).

Χαρακτηριστικά Πράσινου Επιχειρηματία (2)

- Οι πράσινοι επιχειρηματίες μπορούν να χωριστούν σε δύο κύριες διαφορετικές κατηγορίες με βάση τους τύπους κινήτρων με βάση τους οποίους και ενεργούν και θεωρείται ευρύς.
- Περιλαμβάνει άτομα με ισχυρές πράσινες αξίες και αρχές βιωσιμότητας, καθώς και οπορτουניστές που εκμεταλλεύονται μια πράσινη εξειδικευμένη αγορά (Walley και Taylor 2002).
- Ορισμένοι πράσινοι επιχειρηματίες επηρεάζονται από το θεσμικό πλαίσιο στην κοινωνία και την ανάγκη για αλλαγή, κάποιιοι από την ιδεολογία και άλλοι πράσινοι επιχειρηματίες στοχεύουν σε στρατηγικό και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω των βιώσιμων καινοτομιών τους (Nikolaou et al. 2018).
- Οι επιχειρηματίες με γνώμονα τη βιωσιμότητα στοχεύουν να συμβάλουν στη βιωσιμότητα και επομένως μια κερδοφόρα επιχείρηση είναι ένα μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου (Parrish 2010).

Conventional vs Green Entrepreneurship (1)

- Η κύρια διαφορά μεταξύ της συμβατικής επιχειρηματικότητας και της πράσινης επιχειρηματικότητας είναι η λογική της δημιουργίας αξίας.
- Η συμβατική επιχειρηματικότητα συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή ανάπτυξη (Suresh και Ramraj 2012; Shane and Venkataraman 2000) και μπορεί να αναπτύξει τοπικές οικονομίες (Audretsch and Pena-Legazkue 2012).
- Η πράσινη επιχειρηματικότητα αναφέρεται σε επιχειρήσεις που έχουν στόχο να ελαχιστοποιήσουν τον αντίκτυπο της επιχείρησης στο φυσικό περιβάλλον, δηλαδή να λαμβάνουν υπόψη την οικολογική διάσταση της βιωσιμότητας (Gast et al., 2017).
- Εκτός από τις οικονομικές προοπτικές, οι συμβατικοί επιχειρηματίες ανταποκρίνονται επίσης όλο και περισσότερο στις απαιτήσεις βιωσιμότητας που προέρχονται από την περιβαλλοντική νομοθεσία καθώς και στη ζήτηση των καταναλωτών για περισσότερα πράσινα προϊόντα.
- Ωστόσο, οι παράγοντες που κάνουν έναν επιχειρηματία πράσινο, εκτός από τις οικονομικές επιδόσεις, είναι η περιβαλλοντική διάσταση στη βασική επιχειρηματική στρατηγική και ότι οι επιχειρηματικές ευκαιρίες αξιοποιούνται προκειμένου να εξαλειφθεί η βλάβη που προκαλείται στο φυσικό περιβάλλον (Cohen and Winn 2007).

Conventional vs Green Entrepreneurship (2)

- Υπάρχουν διαφορετικοί όροι που χρησιμοποιούνται επί του παρόντος στη διεθνή βιβλιογραφία για να αναφέρονται σε ένα παρόμοιο πεδίο: «πράσινη επιχειρηματικότητα», όπως «οικο-επιχειρηματικότητα», «οικολογική επιχειρηματικότητα», «περιβαλλοντική επιχειρηματικότητα» και οι όροι μπορούν ακόμη και να χρησιμοποιηθούν στην ίδια πλαίσια (Schaper 2016).
- Στη δεκαετία του 1990, οι Bennett (1991), Berle (1991) και Blue (1990) ήταν οι πρώτοι που αναφέρθηκαν στις έννοιες του «περιβαλλοντικού επιχειρηματία», του «πράσινου επιχειρηματία», του «οικολογικού επιχειρηματία» και του «οικο-επιχειρηματία». Οι λέξεις "πράσινο", "οικολογικό", "περιβαλλοντικό" και "αιιφόρο" χρησιμοποιούνται όλα στα ίδια πλαίσια και οι ορισμοί είναι πολύ παρόμοιοι, με τη μόνη διαφορά ότι ο όρος "αιιφόρος" ενσωματώνει επίσης έντονα κοινωνικές πτυχές καθώς και οικονομικές και περιβαλλοντικές (Zubeltzu-Jaka et al., 2018).
- Η βιώσιμη επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει τη δημιουργία αξίας σε τρία διαφορετικά επίπεδα: το οικονομικό, το κοινωνικό και το περιβαλλοντικό, αλλά μπορεί επίσης να υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις όπου οι κοινωνικοί επιχειρηματίες δεν επιδιώκουν οικονομικό κέρδος (Dean and McMullen 2007; Vuorio et al., 2018).

“Αδραξε την ημέρα....

- Οι πράσινοι επιχειρηματίες έχουν συγκεκριμένο επίπεδο στόχων οικονομικού κέρδους εκτός και εάν πρόκειται για επιχείρηση κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- Επίσης πράσινοι επιχειρηματίες μπορεί να έχουν μικτό σύνολο κινήτρων που αποτελούνται από πράσινα, ηθικά και κοινωνικά κίνητρα (Walley και Taylor 2002).
- Η τυπολογία για τη διαφοροποίηση των πράσινων επιχειρηματιών μπορεί περαιτέρω να παρουσιαστεί με τέσσερις κύριους τύπους: **καινοτόμους καιροσκόπους, οραματιστές πρωταθλητές, ηθικούς κακοποιούς και ad hoc επιχειρηματίες περιβάλλοντος** (Walley and Taylor 2002).
- Οι πράσινοι επιχειρηματίες παρακινούνται από: τις προσωπικές πράσινες αξίες, το βιοπορισμό, το πάθος τους, το να είναι το αφεντικό και να βλέπουν μια ευκαιρία στις αγορές. Ωστόσο, τα οικονομικά τους κίνητρα είναι συχνά σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτά των συμβατικών επιχειρηματιών (Kirkwood and Walton 2010).
- Οι O'Neill και Gibbs (2016) διαπίστωσαν ότι οι πράσινοι επιχειρηματίες θεωρούσαν τους εαυτούς τους διαφορετικούς από συμβατικούς επιχειρηματίες.

Αναγνώριση ευκαιριών

- Πράσινοι επιχειρηματίες, που έχουν ξεκινήσει την επιχείρησή τους με βάση τις πράσινες αξίες τους και την αρχή της βιωσιμότητας, πουλούν πράσινα προϊόντα ή υπηρεσίες που παράγουν ιδιωτικά κέρδη και δημιουργούν μεγάλο θετικό αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον και την κοινωνία. Οι επιχειρήσεις τους μπορούν επίσης να έχουν δυνατότητες κλιμάκωσης και, επομένως, να βοηθήσουν στον βιώσιμο μετασχηματισμό ολόκληρου του κλάδου στον οποίο δραστηριοποιούνται (Silajdžić et al., 2015).
- Οι πράσινοι επιχειρηματίες είναι πολύ σημαντικοί επί του παρόντος για την ανάπτυξη της οικονομίας, επειδή συμβάλλουν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας εισάγοντας βιώσιμες καινοτομίες στις αγορές και ανταποκρινόμενοι στις απαιτήσεις για αλλαγή στην κοινωνία (Farinelli et al. 2011; Silajdžić et al., 2015).
- Οι πράσινοι επιχειρηματίες μπορούν να θεωρηθούν παράγοντες αλλαγής και οδηγοί βιωσιμότητας και κοινωνικής αλλαγής (de Bruin 2016). Μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι εμπλέκονται πολύ προσωπικά και συνδέονται με την ανάπτυξη της επιχείρησής τους, καθώς υποστηρίζουν τις περιβαλλοντικές αξίες και έχουν κοινωνική συνείδηση ακόμη και πριν εξετάσουν τις οικονομικές πτυχές της επιχείρησής τους (Silajdžić et al., 2015).

Κίνητρα Πράσινης Καινοτομίας (1)

1. Προστασία, βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος.

- Αξίες, περιβαλλοντικές στάσεις επιχειρηματιών.

2. Απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

- Στρατηγική κόστους: Ενεργειακή απόδοση, μείωση Α' υλών.
- Στρατηγική διαφοροποίησης: «Πράσινα» προϊόντα, καινοτομίες σε προϊόντα και διαδικασίες, εισαγωγή σε νέες αγορές.

3. Περιβαλλοντική κουλτούρα επιχείρησης

- Περιβαλλοντική κουλτούρα και πολιτισμός.

4. Ηθική διάσταση

- Αξίες επιχείρησης, φήμη-εικόνα.

Κίνητρα Πράσινης Καινοτομίας (2)

5. Από τη νομοθεσία (“compliance - based”): Αξίες, περιβαλλοντικές στάσεις επιχειρηματιών.

- Υπηρεσίες περιβαλλοντικής διαχείρισης και παροχής συμβουλών σε περιβαλλοντικά θέματα.

6. Από την αγορά (market-driven incentives)- Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης και καταναλωτών. Προτίμηση σε πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες.

7. Νομιμοποίηση.

– Νομοθεσία, προσδοκίες ενδιαφερομένων μερών, φήμη-εικόνα.

Κίνητρα Πράσινης Καινοτομίας (2)

8. Διαμόρφωση Επιχειρησιακής Περιβαλλοντικής Στρατηγικής

- Συμμόρφωση με νόμους.
- Φήμη – Εικόνα.
- Πελάτες, Κοινή γνώμη.
- Οργανισμοί, Τοπική κοινωνία.
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.
- Ξένοι πελάτες & ανάπτυξη σχέσεων
- Spillover effects και απόκτησης γνώσης

Επιχειρηματικό μοντέλο

- Ευαισθητοποιημένοι καταναλωτές.
- Ενημέρωση, π.χ. εκδηλώσεις.
- Πράσινη εφοδιαστική αλυσίδα.
- Πρώτες ύλες, άνθρωποι, πράσινες, ικανότητες.

Αποχρώσεις

- “End of the pipe technologies” (φίλτρα, καθαρισμοί).
- “Production-based” (ενέργεια, πρώτες ύλες, καθαρή τεχνολογία).
- “Environmental, management practices” (ISO, εκπαίδευση).
- “Design” (επανασχεδιασμός, προϊόντος – συσκευασίας - υπηρεσίας).
- Ανάπτυξη πράσινων προϊόντων και υπηρεσιών.
- Η κύρια δραστηριότητα έχει πράσινα χαρακτηριστικά.

Τομείς εφαρμογής (1)

- **Τρόφιμα:** Οργανικά, βιολογικά προϊόντα. Βιολογικά εστιατόρια.
- **Ενέργεια:** Φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες, συμβουλευτική για εξοικονόμηση ενέργειας, καθαρή τεχνολογία.
- **Μεταφορές:** Υπηρεσίες μεταφοράς με υβριδικά οχήματα.
- **Καταναλωτικά αγαθά:** Ρούχα, υφάσματα, στρώματα.
- **Υπηρεσίες:** βιολογικός καθαρισμός αυτοκινήτων και σπιτιών, σχεδιασμός ενεργειακών ταρατσών.

Τομείς εφαρμογής (2)

- **Οικοτουρισμός:** Ο τρόπος με τον οποίο ο τουρισμός επηρεάζει τις ζωές των ντόπιων έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη οικοτουριστικών εγχειρημάτων όπου ο στόχος είναι να επωφεληθούν το τοπικό περιβάλλον και οι κοινότητες από την τουριστική επιχείρηση (Scheyvens 1999). Ο στόχος ορισμένων τουριστών είναι να δουν σπάνια είδη ζώων που δεν βοηθούν στην ανάπτυξη της εκτίμησης για τη βιοποικιλότητα. Η ενεργός συμμετοχή της τοπικής κοινότητας είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία του οικοτουρισμού, ώστε ο αριθμός και η κατανομή των τουριστών να ελέγχονται και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά στο τοπικό περιβάλλον και τη φύση, διαφορετικά οι πρωτοβουλίες οικοτουρισμού ενδέχεται να αποτύχουν να είναι βιώσιμες (Krüger 2005).
- **Πράσινη κατασκευή:** Η πράσινη κατασκευή περιλαμβάνει αρχές περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διαχείρισης πόρων και εφαρμογής ανακύκλωσης (Ishak et al., 2017). Η χρήση πράσινων δομικών υλικών στις κατασκευές μπορεί να βοηθήσει στην ελαχιστοποίηση της παραγωγής αποβλήτων και εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (GHG). Οι Lam et al. (2009) προσδιόρισε πέντε παράγοντες της πράσινης κατασκευής: **(1) πράσινη τεχνολογία και τεχνικές, (2) αξιοπιστία και ποιότητα προδιαγραφών, (3) ηγεσία και υπευθυνότητα, (4) συμμετοχή των ενδιαφερομένων και (5) συστήματα καθοδήγησης και συγκριτικής αξιολόγησης.**
- **Λιανικό εμπόριο μόδας φιλικό προς το περιβάλλον:** Το πράσινο λιανικό εμπόριο αναφέρεται στη λιανική πώληση προϊόντων με περιβαλλοντικά οφέλη. Η παγκόσμια ζήτηση για πράσινα προϊόντα είχε ως αποτέλεσμα σημαντικοί παγκόσμιοι λιανοπωλητές να δημιουργούν ετικέτες που διεκδικούν περιβαλλοντικά οφέλη (πράσινες ετικέτες) και ευρετήρια για να αξιολογήσουν το «πράσινο» των προμηθευτών ή/και προϊόντων για την πρακτική βιωσιμότητα (Lee et al. 2012). Όπως οι Lee et al. (2012) διαπίστωσε ότι οι έμποροι λιανικής μπορούν να αλλάξουν τη συνείδηση και τη συμπεριφορά των καταναλωτών αλληλεπιδρώντας άμεσα μαζί τους.

Παραδείγματα τομέων (2)

- Αυτοκινητοβιομηχανία: Τα ηλεκτρικά οχήματα με μπαταρίες (EV) δίνουν τη δυνατότητα μεταφοράς τελικά μηδενικού άνθρακα και μηδενικών εκπομπών. Η ηλεκτροκίνηση του αυτοκινήτου σημαίνει ανατρεπτική αλλαγή στα υπάρχοντα επιχειρηματικά μοντέλα αυτοκινήτων και ενέργειας σε όλα τα τμήματα της αλυσίδας αξίας. Ο Nieuwenhuis (2018) υποστηρίζει ότι τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα ηλεκτρικών οχημάτων (EV) πρέπει να επεκταθούν πέρα από τα όρια της ίδιας της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων τόσο του πλαισίου όσο και του περιβάλλοντος. Τα επιχειρηματικά μοντέλα EV επηρεάζονται από κίνητρα που βασίζονται σε ρυθμιστικές αρχές και επομένως λειτουργούν σε τεχνητές συνθήκες αγοράς. Όπως αναφέρει ο Nieuwenhuis (2018), αυτά τα επιχειρηματικά μοντέλα είναι δυναμικά και διαφορετικοί παράγοντες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα εξακολουθούν να διερευνούν ποιος θα πρέπει να είναι οι αντίστοιχοι ρόλοι τους στα μελλοντικά επιχειρηματικά μοντέλα EV.
- Πράσινα τρόφιμα: Οι αγορές για πράσινα ή βιώσιμα τρόφιμα έχουν αναπτυχθεί παγκοσμίως από τη δεκαετία του 1990 και αυτήν τη στιγμή σε πολλές χώρες, τα σούπερ μάρκετ διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο ως μεταπωλητές βιώσιμων πράσινων τροφίμων. Αγοράζουν από παγκόσμιους διανομείς καθώς και από φάρμες και τοπικούς παραγωγούς. Τα εναλλακτικά φυσικά καταστήματα τροφίμων και παντοπωλείων και οι αγορές των αγροτών χρειάστηκε εν μέρει να διαδραματίσουν μικρότερο ρόλο, λόγω της μικρότερης χωρητικότητας και της αυξανόμενης ζήτησης των καταναλωτών για πράσινα τρόφιμα (Oosterveer et al., 2007).

COCO-MAT (1)

- Ίδρυση: 1989.
- Ορθοπεδικά στρώματα.
- Υφάσματα – οικιακά έπιπλα.
- Εργοστάσια: 2 (Ελλάδα και Κίνα).
- Καταστήματα 34 σε 7 χώρες.
- **Αφοσίωση στη Βιώσιμη Ανάπτυξη:** «Η ποιότητα είναι η φιλοσοφία μας και τα **φυσικά προϊόντα** η αποστολή μας» «...προασπίζουμε το περιβάλλον και **αγωνιζόμαστε για την Βιώσιμη Ανάπτυξη.**»

COCO-MAT (2)

- **Ανακύκλωση αποβλήτων σε ποσοστό 98%.**
- **Παραγωγικές διαδικασίες φιλικές προς το περιβάλλον:**
  - Π.χ. επεξεργασία ξύλου χωρίς προσθήκη χημικών ή τοξικών ουσιών.
- **Αποδοτική χρησιμοποίηση Πρώτων Υλών.**
  - Π.χ. Χρησιμοποίηση των υπολειμμάτων από την παραγωγή στρωμάτων για:
    - γέμισμα μαξιλαροθηκών,
    - παντόφλες.

Intelen (1)

- Ίδρυση: 2006.
  - Έρευνα και εφαρμογή της πληροφορικής, του διαδικτύου και της αλγοριθμικής στην Ενέργεια και τις Υπηρεσίες Τ.Π.Ε. (τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών).
- Ιδρυτές: υποψήφιοι διδάκτορες μηχανικοί του Ε.Μ.Π..
  - Δημιουργεί προχωρημένες καινοτόμες υπηρεσίες ηλεκτρονικής διαχείρισης ενεργειακών πόρων και υπηρεσίες έξυπνης διαχείρισης ενεργειακής γνώσης.

Intelen (2)

- **Υπηρεσίες (ενδεικτικές):**
  - On-line υπηρεσίες **διαχείρισης ενέργειας και μέτρησης κατανάλωσης.**
  - Υπηρεσίες εξοικονόμησης **ενέργειας σε κτίρια, βιομηχανία και μεταφορές.**
- e-Consulting σε ενεργειακά και θέματα ενεργειακών υπηρεσιών.
- Πράσινη Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (“Green Corporate Social Responsibility”).
- Διαχείριση και Αποθήκευση Ψηφιακού Ενεργειακού Ιστορικού.
- Βραβείο πράσινης επιχειρηματικότητας 2008

Ecoelastika-Pilux and Danpex

- Σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης μεταχειρισμένων ελαστικών.
- Συλλέγει, μεταφέρει και ανακυκλώνει ελαστικά από μέλη της ECOELASTIKA σε μια πρότυπη μονάδα.
- Στόχος να συλλέγει πάνω από το 90% των ελαστικών αλλά και να ανακυκλώνει περίπου το 20%
- Ανάπτυξη καινοτομικού φωτιστικού σώματος με στόχο την όσο δυνατόν μεγαλύτερη εξοικονόμηση ενέργειας.
- Φωτιστικό Πρωτέας με 20-25% μικρότερη κατανάλωση.

ΚΕΝΑΦ

- Το συγκεκριμένο φυτό, θεωρείται πράσινο και προβάλλεται ως λύση για την αντικατάσταση των μειούμενων καλλιεργειών καπνού.
- Αρχικά χρησιμοποιείται για την παραγωγή σκοινιών αλλά τελευταία και για χαρτομάζα, για την παραγωγή πετσετών, ως υλικό για συνθετικά υλικά και ξύλο, απορροφητικό υγρασίας.
- Απαιτεί λιγότερο νερό, λιγότερα λιπάσματα και φυτοφάρμακα.
- Φορείς όπως ΚΑΠΕ, ΠΑΣΕΓΕΣ, η Αμερικάνικη Γεωργική Σχολή και η ΜΕΛ πρώτες δημιούργησαν μια ομάδα εργασίας.

ΕΛΑΪΣ

- **Αξιοποίηση του αποβαλλόμενου νερού** από τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου για δωρεάν θέρμανση σε σχολικό κτίριο 2.500 μαθητών.
- Εξοικονόμηση πετρελαίου θέρμανσης & 150 τόνων διοξείδιο του άνθρακα CO₂ ανά έτος.
- Μείωση κόστους παραγωγής για ΕΛΑΪΣ.
- Αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης των μαθητών.

Τιτάν (1)

- Χρήση παραπροϊόντων και αποβλήτων άλλων βιομηχανιών ως **εναλλακτικών πρώτων υλών** (ιπτάμενη τέφρα).
- Βελτίωση της θερμικής απόδοσης των εργοστασίων και **χρήση εναλλακτικών καυσίμων** (π.χ. λάστιχα).
- Εξοικονόμηση **ηλεκτρικής ενέργειας και νερού**.
- **Περιορισμός της εκπεμπόμενης σκόνης με τον εκσυγχρονισμό των φίλτρων**.

Τιτάν (2)

- **Μείωση του θορύβου** με χρήση σύγχρονου εξοπλισμού και κατάλληλο προγραμματισμό δραστηριοτήτων.
- Σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης **ISO14001**.
- Εκπαιδευτικά **σεμινάρια** σε εργαζομένους.
- Περιβαλλοντικές δραστηριότητες (π.χ. **δενδροφύτευση**).
- **Επενδύσεις 20 εκατομμύρια ευρώ** για την προστασία του περιβάλλοντος.

Τράπεζα Πειραιώς (1)

- **Προώθηση “πράσινων” τραπεζικών προϊόντων:**
  - Π.χ. Δάνεια με ευνοϊκούς όρους για επενδύσεις σε ΑΠΕ.
- **Εξοικονόμηση Ενέργειας:**
  - Ανακατανομή των πηγών φωτισμού.
  - Εφαρμογή τοπικών διακοπών λειτουργίας.
- **Αποτέλεσμα: μείωση** κατανάλωσης ενέργειας κατά **22%**.
- **Απόσβεση** επένδυσης σε **λιγότερο από 4 μήνες**.
- **Ανακύκλωση χαρτιού:**
  - Το 33% χαρτιού στις κεντρικές υπηρεσίες.
  - Το 55% των εφημερίδων.
- **Σχετική ενημέρωση εργαζομένων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου:**
  - **Μείωση μετακινήσεων** για επαγγελματικά ταξίδια.

Τράπεζα Πειραιώς (2)

- **Πράσινα Κτίρια.**
- **Ενεργειακή** αναβάθμιση του κτιρίου Διοίκησης στη Λ. Συγγρού:
  - Αύξηση της απόδοσης του συστήματος θέρμανσης - ψύξης.
  - Αξιοποίηση φυσικού φωτισμού.
  - Αποδοτική σκίαση του κτιρίου.
  - Εφαρμογή "έξυπνου" εξαερισμού.

Τράπεζα Πειραιώς (3)

- **Μετρήσιμοι ετήσιοι στόχοι:**

- Αύξηση ανακύκλωσης χαρτιού κατά 5%.
- Αύξηση ανακύκλωσης εφημερίδων κατά 5%.
- Μείωση των ταξιδιών κατά 5%.
- Εφαρμογή συγκεκριμένων επαναλαμβανόμενων & συγκρίσιμων συστημάτων μέτρησης και παρακολούθησης (“monitoring”) κατανάλωσης χαρτιού, νερού, ενέργειας και μετακινήσεων.

Happy Shrimp

- **Τοποθεσία:** Ρότερνταμ (Ολλανδία).
- **Προϊόν:** Τροπικές γαρίδες.
- **Σημείο ενδιαφέροντος:** εγκατάσταση δίπλα σε εργοστάσιο ενέργειας. Εκμετάλλευση της **πλεονάζουσας θερμότητας** του εργοστασίου για τη θέρμανση των δεξαμενών της επιχείρησης.
- **Οφέλη:** Επιχειρηματικά και περιβαλλοντικά.

Γιατί;

Τα πραγματικά βιώσιμα και πράσινα επιχειρηματικά μοντέλα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τον πλήρη κύκλο ζωής των προϊόντων, συμπεριλαμβανομένου του σταδίου τέλους ζωής. Όταν καινοτομούν για την δημιουργία ενός νέου, βιώσιμου και πράσινου επιχειρηματικού μοντέλο, οι επιχειρήσεις μπορούν να επικεντρωθούν, για παράδειγμα, σε αυτές τις συγκεκριμένες πτυχές για να δημιουργήσουν αξία με νέους τρόπους και πιθανώς να παρατείνουν τη διάρκεια ζωής του προϊόντος και τη βιωσιμότητα του προϊόντος (Bocken et al. 2014):

- Μεγιστοποιήστε την απόδοση των φυσικών πόρων και της ενεργειακής αποδοτικότητας
- Χρησιμοποιήστε τα απόβλητα για να δημιουργήσετε αξία
- Αντικαταστήστε φυσικούς πόρους με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας χρησιμοποιώντας φυσικές διαδικασίες
- Δημιουργήστε και προσφέρετε λειτουργικότητα αντί για ιδιοκτησία προϊόντων
- Ενθάρρυνση της αρχής της επάρκειας
- Επανασχεδιάστε την επιχείρηση προς όφελος της κοινωνίας/περιβάλλοντος

Άμεσα, αντιλαμβανόμενα οφέλη

- Βελτίωση εικόνας-Πράσινη.
- Βελτίωση σχέσεων με ενδιαφερόμενα μέρη
- Τεχνογνωσία.
- Μείωση κόστους παραγωγής.
- Καινοτομίες.
- Εισαγωγή σε νέες αγορές.
- Οικονομικό αποτέλεσμα.
- Περιβαλλοντική απόδοση
- Ανάπτυξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος
- Περιβαλλοντική αβεβαιότητα

Έμμεσα, μακροχρόνια οφέλη

- Συσσώρευση εμπειρίας και **γνώσης** σχετικά με τα περιβαλλοντικά θέματα.
- Ανάπτυξη ικανότητας **διαχείρισης** περιβαλλοντικών ζητημάτων.
- **Αφοσίωση** εργαζομένων (ταύτιση με αξίες επιχείρησης).
- Δημιουργία **οράματος**.
- **Τα οφέλη αυτά:**
  - Χρειάζονται χρόνο για να αναπτυχθούν.
  - Δύσκολο να αντιγραφούν.
  - Μπορούν να αποτελέσουν πηγή διαρκούς ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

Does it pay to be Green? (1)

Μια βασική υπόθεση που έχει υιοθετηθεί από πολλούς ερευνητές θεωρεί ότι υπάρχει ένα πρόσθετο κόστος λόγω των συγκεκριμένων πρακτικών το οποίο επηρεάζει αρνητικά την διεθνή ανταγωνιστικότητά τους. Ωστόσο, κατά την τελευταίες δεκαετίες, πολλοί αναλυτές (π.χ. Porter & van der Linde, 1995), υποστήριξαν βασικά ότι η βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης μιας εταιρείας μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερες οικονομικές ή χρηματοοικονομικές επιδόσεις, και όχι αναγκαστικά σε αύξηση του κόστους.

(α) καλύτερη πρόσβαση σε ορισμένες αγορές,

(β) διαφοροποίηση προϊόντων,

(γ) πώληση τεχνολογίας ελέγχου της ρύπανσης,

(δ) διαχείριση κινδύνων και σχέσεις με εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη,

(ε) κόστος υλικών, ενέργειας και υπηρεσιών,

(στ) κόστος κεφαλαίου, και

(ζ) κόστος εργασίας.

Does it pay to be Green? (2)

- Τα αποτελέσματά ερευνών δείχνουν ότι οι θετικές (αρνητικές) αλλαγές στους οικονομικούς πόρους των επιχειρήσεων στις προηγούμενες περιόδους ακολουθούνται από σημαντικές βελτιώσεις (μειώσεις) στη σχετική περιβαλλοντική απόδοση της επιχείρησης στις επόμενες περιόδους.
- Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι σημαντικές βελτιώσεις (πτώσεις) στην περιβαλλοντική απόδοση στις προηγούμενες περιόδους μπορεί να οδηγήσουν σε βελτιώσεις (πτώσεις) στις οικονομικές επιδόσεις στις επόμενες περιόδους.
- Συνολικά, τα αποτελέσματά συνάδουν με τις προβλέψεις της άποψης της επιχείρησης με βάση τους πόρους και υποδεικνύουν ότι αν και το να γίνεις «πράσινο» σχετίζεται με βελτίωση της απόδοσης της επιχείρησης, μια τέτοια στρατηγική δεν μπορεί εύκολα να μιμηθεί από όλες τις επιχειρήσεις.

Αναφορές (1)

- Audretsch, D. B., & Peña-Legazkue, I. (2012). Entrepreneurial activity and regional competitiveness: An introduction to the special issue. *Small Business Economics*, 39, 531-537.
- Bennett SJ (1991) *Ecopreneuring: the complete guide to small business opportunities from the environmental revolution*. Wiley, New York
- Berle G (1991) *The green entrepreneur: business opportunities that can save the Earth and make you money*. Liberty Hall Press, Blue Ridge Summit
- Blue J (1990) *Ecopreneuring: managing for results*. Scott Foresman, London.
- Bocken, N. M., Short, S. W., Rana, P., & Evans, S. (2014). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of cleaner production*, 65, 42-56.
- Chen, Y. S. (2008). The driver of green innovation and green image—green core competence. *Journal of business ethics*, 81, 531-543.
- Chen, Y. S., Lai, S. B., & Wen, C. T. (2006). The influence of green innovation performance on corporate advantage in Taiwan. *Journal of business ethics*, 67, 331-339
- Chang, C. H. (2011). The influence of corporate environmental ethics on competitive advantage: The mediation role of green innovation. *Journal of business ethics*, 104, 361-370.
- Cohen, B., & Winn, M. I. (2007). Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship. *Journal of business venturing*, 22(1), 29-49.
- Dean, T. J., & McMullen, J. S. (2007). Toward a theory of sustainable entrepreneurship: Reducing environmental degradation through entrepreneurial action. *Journal of business venturing*, 22(1), 50-76.
- de Bruin, A. (2016). Towards a framework for understanding transitional green entrepreneurship. *Small Enterprise Research*, 23(1), 10-21.

Αναφορές (2)

- Dresner S. Principles of sustainability. London: Earthscan Publications Ltd; 2008.
- Farinelli, F., Bottini, M., Akkoyunlu, S., & Aerni, P. (2011). Green entrepreneurship: the missing link towards a greener economy. *Atdf Journal*, 8(3/4), 42-48
- Hart, S. L. (1995). A natural-resource-based view of the firm. *Academy of management review*, 20(4), 986-1014.
- Gast, J., Gundolf, K., & Cesinger, B. (2017). Doing business in a green way: A systematic review of the ecological sustainability entrepreneurship literature and future research directions. *Journal of cleaner production*, 147, 44-56.
- Ishak, N. I., Mustafa Kamal, E., & Yusof, N. A. (2017). The green manufacturer's compliance with green criteria throughout the life cycle of building material. *Sage Open*, 7(3), 2158244017725446
- Kemp, R., Arundel, A., & Smith, K. (2001). Survey indicators for environmental innovation (paper presented to conference "Towards Environmental Innovation systems" in Garmisch-Partenkirchen).
- Kemp R, Pearson P. Final report of the MEI project measuring eco innovation. UM Merit Maastricht. 2007. Retrieved from <http://www.merit.unu.edu/MEI/deliverables/MEI%20D15%20Final%20report%20about%20measuring%20eco-innovation.pdf>
- Kirkwood, J., & Walton, S. (2010). What motivates ecopreneurs to start businesses?. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16(3), 204-228.
- Krüger, O. (2005). The role of ecotourism in conservation: panacea or Pandora's box?. *Biodiversity & Conservation*, 14, 579-600.
- Lam, P. T., Chan, E. H., Poon, C. S., Chau, C. K., & Chun, K. P. (2010). Factors affecting the implementation of green specifications in construction. *Journal of environmental management*, 91(3), 654-661.
- Lee, N., Choi, Y. J., Youn, C., & Lee, Y. (2012). Does green fashion retailing make consumers more eco-friendly? The influence of green fashion products and campaigns on green consciousness and behavior. *Clothing and Textiles Research Journal*, 30(1), 67-82

Αναφορές (3)

- Nikolaou, I. E., Tasopoulou, K., & Tsagarakis, K. (2018). A typology of green entrepreneurs based on institutional and resource-based views. *The Journal of Entrepreneurship*, 27(1), 111-132.
- Nieuwenhuis, P. (2018). Alternative business models and entrepreneurship: The case of electric vehicles. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 19(1), 33-45.
- O'Connor GC, Leifer R, Paulson AS, Peters LS. Grabbing lightning: building a capability for breakthrough innovation. San Francisco: Jossey-Bass; 2008.
- O'Neill, K., & Gibbs, D. (2016). Rethinking green entrepreneurship—Fluid narratives of the green economy. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 48(9), 1727-1749.
- Oosterveer, P., Guivant, J. S., & Spaargaren, G. (2007). Shopping for green food in globalizing supermarkets: sustainability at the consumption junction. *Sage handbook on environment and society*, 411-428.
- Parrish, B. D. (2010). Sustainability-driven entrepreneurship: Principles of organization design. *Journal of business Venturing*, 25(5), 510-523.
- Porter, M., & Van der Linde, C. (1995). Green and competitive: ending the stalemate. *The Dynamics of the eco-efficient economy: environmental regulation and competitive advantage*, 33, 120-134.
- Schaper M (2016). Understanding the green entrepreneur. In Schaper, M. (Ed.), Making ecopreneurs. Developing Sustainable Entrepreneurship, Routledge, pp 27–40.
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of management review*, 25(1), 217-226.

Αναφορές (4)

- Silajdžić, I., Kurtagić, S. M., & Vučijak, B. (2015). Green entrepreneurship in transition economies: a case study of Bosnia and Herzegovina. *Journal of cleaner production*, 88, 376-384.
- Suresh, J., & Ramraj, R. (2012). Entrepreneurial ecosystem: Case study on the influence of environmental factors on entrepreneurial success. *European Journal of Business and Management*, 4(16), 95-101.
- Tseng, M. L., Wang, R., Chiu, A. S., Geng, Y., & Lin, Y. H. (2013). Improving performance of green innovation practices under uncertainty. *Journal of cleaner production*, 40, 71-82.
- Vuorio, A. M., Puumalainen, K., & Fellnhofer, K. (2018). Drivers of entrepreneurial intentions in sustainable entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 24(2), 359-381.
- Walley, E. E., & Taylor, D. W. (2002). Opportunists, champions, mavericks...? A typology of green entrepreneurs. *Greener management international*, (38), 31-43.
- Zubeltzu-Jaka, E., Erauskin-Tolosa, A., & Heras-Saizarbitoria, I. (2018). Shedding light on the determinants of eco-innovation: A meta-analytic study. *Business Strategy and the Environment*, 27(7), 1093-1103

Τέλος Ενότητας

Σας ευχαριστώ πολύ
Ερωτήσεις;

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό (κείμενο, εικόνες, διαγράμματα, κλπ.) έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο της Πράξης «Υποστήριξη Δράσεων Στήριξης της Επιχειρηματικότητας, Καινοτομίας και Ωρίμανσης για την Αξιοποίηση της Ερευνητικής Δραστηριότητας και των Νέων Προϊόντων και Υπηρεσιών που αναπτύσσονται στο Πανεπιστήμιο Πατρών» - «ΜΕΤΩΝ, MIS 5132546».
- Η πράξη «ΜΕΤΩΝ» υλοποιείται στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς πόρους.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, **Όνομα διδάσκοντος**, 2023. Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2023. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Πηγή:

